

Střídavka jako past

ÚVAHY NAD KNIHOU O ROZVODECH

Představte si, že jste malé dítě. Světu ještě moc nerozumíte, naštěstí ale máte dva velké ochránce, a tak se cítíte bezpečně. Jenže teď ti dva začnou pálit jeden po druhém. Nic proti vám, jen jste uprostřed a kolem vás sviští kulky. Ta zloba a nenávisť vás děsí. A občas vás samotné některý z ochránců zneužije jako municí proti tomu druhému. Pošle po vás jedovatý vzkaz či překročí vaše slova, aby vypovídala proti tomu druhému.

TEXT: PAVLA KOUČKÁ

Když si ti, z jejichž lásky jsme vzegli, ubližují, je to krušné. A když ještě vnímáme, že si ubližovat chtějí, je to hrozné. Rozvodové tahanice způsobují vážná traumata všem zúčastněným. Když táta nesnáší mámu a máma pomlouvá tátu, děti to drásá. Vzájemné naschvály je psychicky někdy takřka trhají na kusy.

Je moc dobře, že se o tom píše. Lidé by měli vědět, že rozvod není legrace. Není to lehké, ani když se oba dohodnou, a snadno se to zašmodrchá. Člověk se pak ocitá doslova v pekle, ani neví jak.

Princip rovnosti

Nedávno vyšla kniha *Rozvod šestkrát jinak*, jež obsahuje šestici povídek českých spisovatelů (Petra Soukupová, Petra Dvořáková, Ondřej Buddeus ad.) na dané téma plus osvětlu. Náměty na povídky poskytl profesor psychologie a soudní znalec Radek Ptáček, který také sepsal úvod a komentáře k příbě-

hům. A právě k jeho postřehům bych se ráda vyjádřila.

Mnohé autorovy rady jsou cenné. Viz třeba: „Jestliže se rozvádíte a máte děti, jednoznačně platí, že nejlepší je domluva.“ Anebo upozornění, že děti potřebují být vyslyšeny a vzaty do rozhodování o svém osudu. Vůči některým názorům však musím protestovat.

Profesor Ptáček opakuje, že dítě potřebuje mít ekvivalentní vztah s oběma rodiči: „Základní potřebou dítěte je mít a rozvíjet vztahy s oběma rodiči. Případné narušení vztahu k jednomu z rodičů je jedním z nejzávažnějších následků rozpadu rodiny. Nic důležitějšího není.“

Byť autor uznává, že důležitější než nastavení péče je vztah rodičů, kniha působí jako lobby za střídavou péči. Jenže střídavka opravdu není pro každého. A jak víme z logiky: čím víc se snažíme zmenšit chybu prvního druhu, tím víc stoupá riziko chyby druhého druhu. Čím víc se bojíme, že střídavku nedostane ten, kdo

by ji měl mít, tím víc dětí se dostává do střídavé péče, která jim nesvědčí.

Zajímavé také je, jak jako společnost řešíme potřebu ekvivalentního vztahu dítěte s oběma rodiči po rozvodu – a nevíme si rodin před rozvodem. Kolik dětí vidí tátu denně půl hodiny před spaním? Kolik otců o víkendu pracuje, prospí ho či si vyjede někam bez rodiny? Mají přece právo na přátele a koníčky, sport, kulturu i vzdělávání. Ne že by primárně nechtěli být se svými dětmi, jen jim na to v nabitém programu nezbývá čas.

Zlé matky a hodní otcové

A teď to nejpodstatnější. V šesti povídkách se objevuje šest otců, kteří jsou fajn a fér a touží po kontaktu se svými dětmi a šest zlostných matek, které jim v tom brání. Ne že by byly postavy černobílé. Povídky jsou zdařile napsané a hrdinové rozhodně nepůsobí ploše, ale přece jen je jasné, kdo je sympaťák, a kdo ne.

Editoři uznávají, že se v knize objevuje víc problematických matek než otců. „Nebyl to úmysl, prostě se nám to tak sešlo. Nečtete tedy příběhy jako popis reality, ale jako povídky, v nichž můžete osobu matky zaměnit za osobu otce,“ vyvíňují se autoři. Ale psycholog přece ví, že takto to nefunguje. Teoreticky sice mohu připustit, že místo matky může být problematický otec, ale v reálu ve mně žije příběh, jenž mě emocionálně zasáhl, včetně pohlaví aktérů.

Profesor Ptáček navíc v komentářích přidává další příběhy o nenávistných matkách. Vypráví o desetileté dívce, jež chtěla být se svým tátou, a máma jí to nedovolila. Dívce nezbylo než z domova utéct a vydat se za tátou pěšky jedinou cestou, kterou znala: Strahovským tunelem. Jinde autor barvitě vykresluje příběh, kde se matka v touze zabránit oci v kontaktu s čtyřletým dítětem stěhuje z Prahy k rodičům do Karviné, muži nebere telefon, a když on do Karviné přijede, nikdo mu neotevře, jen tchán na něj křičí z okna, ať táhne pryč.

„Knížka je koláží předních českých spisovatelů, umělců a psychologa,“ píše se v úvodu. Jednotné číslo posledního

slova tahá za uši. Možná mělo být i těch psychologů víc. Kolegové či ještě lépe kolegyně by nejspíš genderovou jednostrannost vyvážili, dodali jiný pohled. Je možné, že k autorovi doputovalo v průběhu jeho praxe výrazně víc zhrzených otců. Pro jednoho je těžké psát obecně a nezaujate. Kdyby šlo o článek, upozorňující na část problematiky, je to v pořádku. Ale u knihy, jež se prezentuje jako „osvětová“, nikoli. Práce Radka Ptáčka si velmi vážím, nicméně musím říci, že toto se ne úplně povedlo.

Zrovnoprávnit macechu

Nemyslím si, že by střídavá péče byla špatná. V řadě rodin je to nejlepší možné řešení. Dětem prospívá pravidelný kontakt s oběma rodiči a dvě postýlky ani pravidelné stěhování jim v zásadě neublíží. Vždyť existuje spousta rodin, které se pravidelně v pátek v poledne sbalí a vyrazí na chalupu, kde jsou do pondělního rána, a děti s tím nemají nejmenší problém.

Ze své praxe však chci přidat trochu pochopení pro matky, které střídavku nechťejí. Typický scénář matky odmítající střídavou péči je v mé praxi tento. Přichází žena, matka dvou- nebo tříletého dítěte, zoufalá a v šoku. Manžel si našel jinou, žádá o rozvod a střídavou péči. Vedle slz a zděšení nevěřičně kroutí hlavou. Vždyť se jí dosud nedařilo muže přesvědčit ani k tomu, aby se o dítě postaral hodinu týdně.

Tohle pro mě mimochodem byla dlouhá záhada. Proč tátové, kteří se do rozpadu manželství o děti prakticky nestarali, najednou žádají střídavou péči? Někde šlo o pomstu partnerce, ale jinde ne. Časem jsem z vyprávění otců pochopila, že dřív měli vztah s dětmi vlastně přes svou ženu. Byli v zásadě spokojeni, když večer zahlédli dítě spící v postýlce a manželka jim povyprávěla, co přes den prováděla, jaké pokroky dítě udělalo, co vtipného řeklo. Jenže najednou o to přicházejí. Dochází jim, že chtějí-li být s potomkem v kontaktu, je třeba budovat vztah přímo s ním, angažovat se.

Ale zpátky k ženě. Už to, že manžel odchází, je šok. Představa, že k tomu bude ještě napůl bez dítěte, s nímž tráví poslední dva roky veškerý čas, je už zcela mimo chápání dotyčné. To, že dosud pečovala 24/7, nebyla zpravidla její volba. Neměla jinou možnost a těžko se s tím sžívala. Postupně si však zvykla. A nyní si naopak nedokáže představit náhlou změnu opačným směrem.

Zprvce se obává, jak dítě vydrží bez ní. Když poslední dobou zkoušela jít někam

sama, dítě ztropilo takovou scénu, že se raději vrátila. Zadržet ona bez dítěte. V souvislosti s péčí o ně přišla o práci i koníčky, přátelé velmi prořídli, poslední rok už se vídá jen s pár maminkami na hřištích. Jediné, čím žije a pro co žije, je dítě. A o to má nyní z půlky přijít. Představa, že to matka musí zvládnout a dítě nejlépe okamžitě otci na týden předat, protože přece není nic důležitějšího než ekvivalentní vztah dítěte k oběma rodičům, je v takových konstelacích nelidská. Pro dítě je to drsné a pro jeho mámu nepřijatelné. Nedává to, není to v jejích silách.

Pracovala jsem s řadou žen, které se upřímně snažily střídavou péči přijmout, a vím, jak náročné to je. Překonat tu spoustu hněvu a strachu o to, jak bude dítě opečováno. Nicméně když žena po určitou dobu vnímá, že se muž upřímně snaží, že se o dítě hezky stará, že s ní vstřícně komunikuje, většinou časem nic nenamítá proti rozšíření styku otce s dítětem a postupnému zrovnoprávnění péče. Chce to ale čas a respekt nejen k ideálnímu stavu v budoucnu, ale také k dnešní realitě. To se týká otců, kterým skutečně jde o vztah s dítětem.

Žel existují i tací, kterým nejde primárně o dítě, ale o to ublížit expartnerce. Odtrhnout ji, alespoň z poloviny, od

dítěte, které miluje a které je pro ni vším, je k tomu ideální. Takoví otcové pravidelně žádají střídavou péči a dostávají ji. O dítě se však nestarají. Větší posadí k počítači, malé dostane na starost jejich matka, nová partnerka či placená chůva. To však bohužel již nikdo nezkoumá. V knize uváděné motto „Péče by měla být taková, aby dítěti umožňovala ekvivalentní vztah s oběma rodiči“ nám zde nezrovnoprávňuje matku a otce, ale matku a macechu.

Jak se stát sociopatem

Za cenné v knize považuji autorovo upozornění, že v důsledku rozvodových okolností se mohou i z pohodových lidí stát sociopatické osobnosti. Setkala jsem se už s více lidmi, kteří byli fajn, normální, v realitě ukotvení. A pak přišel rozvod a začali být ublížení, zlostní, pomstychtiví, na sebe zaměřeni a realitu popírající.

Jde vlastně o jev analogický růžovým brýlím zamilovanosti. Přes ně také nevnímáme druhého a vlastně ani svět realisticky. Dotyčný je úžasný a světlo od něj plynoucí nám rozjasní vše. Jsme šťastní. Při rozchodu si však nasazujeme brýle černé. Naše bývalá polovička se mění v epicentrum temnoty. Nic pozitivního na ní nevidíme, naopak přecitlivěle vnímáme vše negativní. Soudní spory se bohužel často táhnou, nenávistné emoce přizívají a konflikt dmýchají.

Naštěstí však některé soudy již i u nás zavádějí tzv. cochemskou praxi, v níž jde o to konflikty zklidňovat a rodiče vést k dohodě. A vznikají i další iniciativy, například edukativní projekt sdílené rodičovství, na nějž navádí i recenzovaná kniha.

Proč tátové, kteří se do rozpadu manželství o děti prakticky nestarali, najednou žádají střídavou péči?